

MONITOR

Nro: IV.

Na R. P. 1775.

Dnia 14. Stycznia.

Mości Panie MONITOR

ZDarzyło mi się słyszeć w dalekich mieszkaniach mego stro-
nach, że list moy pod Nrem 53.
Roku 1773. nie był tym ser-
cem przyjęty, iakom się spodzie-
wał, á zaczym nie czekając aby
mi kto na niego odpisywał, y aby
D zdanie

zdanie moje sądzono równie dziwaczny, iak Rzeczpospolitą Platonową, chcę myśl moją dostateczney wyluszczyć, pewnym u siebie będąc, że uczony Monitor nad zawisłość y wysokość wyrazow, przekłada raczey dowody iasne, dokładne, y gruntowne rzeczy. Wyraziłem już w przeszłym Pismie, że Osoby przeznaczone odemnie do Rzemioła, wyłączam od służby Woyskowej, dla nieposobności ich zdrowia, choć z kąd inąd stanowi żołnierskiemu winien będąc wszelkie uszanowanie, nayprzyzwoitszą sądzę go bydź zabawą dla Szlachty, zostaje mi iedynie powiedzieć iakie to mogą upatrzeć się Rzemioła.

Fizyka doświadczaiąca, która w wiekach naszych tak nie daleko przybliżyła się do natury, nayzacownieyszą dla Ludzi umiejętnością nazwać się może. Za tey
 bowiem

bowiem pomocą dociekamy nay-
 skrytszych tajemnic, czyniemy so-
 bie wygodę y ulgę, przez wynal-
 zenie machin do podnoszenia
 ciężarów, do przyspieszenia ro-
 boty, do uprawy roli, osuszenia
 wód, y innych niezliczonych po-
 żytkow. Zamilczyć nie można
 owych przedziwnych Szkieł, przez
 ktore dają się widzieć nieskończone
 podzielności rzeczy, á w nich
 wielkość y mądrość Stworcy z po-
 rządku naydrobnieyszych cząstek,
 moc y sprężystość onych, w zło-
 żeniu rozmaitego ciała, y na re-
 ście sposoby przytłofowania ich
 do naszych potrzeb poznaiemy.
 Kto ztąd nie widzi, że sporządze-
 nie dzieł takowych Fizyki, dale-
 ko jest szacownieysze nad Fabry-
 ki Złotogłowow, Porcellan, Ko-
 ronek drogich &c. á przecie ja-
 wno jest, że nieszczęściem wieku
 naszego, dla niedostatku liczby
 Mechanistów, te piękne wynalazki

w iednych Kraiach są bardzo rzadkie y kosztowne, w drugich nieznaioime cale, w innych same tylko Matematyczne przyozdabiają Sale, y po większey części nadwerężone, zepsute lub zarzucone, zamiast że zbytek coraz bardziej pomnażany y poważany jest od Obywatelów każdego niemal Państwa. Swiadkiem są tego Zegary z nadzwyczajnym przemysłem sporządzone, znaydujemy w nich niepodobieństwo naprawy, y tylko użalamy się nad losami udaremnionej pracy zręcznego Rzemieślnika. Słowem mówiąc, ieżeli w tych czasach Kraje Europeyskie kwitną Naukami y wiadomością wszelkich rzeczy, przeczyć także nie można, iż nie przyszła do tego stopnia Mechanika, aby tak łatwo było naywygodnieyszych do życia dostać Machin, iak jest nie ciężko towarów,

y robot okazałości á czasem y zbytkowi dogadzających.

Nie zastanawiając myśli nad Rządem innych Narodow, przyznać należy, iż takich Mechanistow naybardziej Krolestwo nasze potrzebuie, z przyczyny szczęśliwey w nim żyzności y wielkicy części Obywatelow bawiących się Rolnictwem, á zatym czyliżby nie była rzecz przyzwolita, aby ta uboga Szlachta, ktora żadnego nie ma innego sposobu życia, y sobie y Oyczyźnie stała się użytęczną, przykładając się do Rzemiośla sztuk Fizyki doświadczającey, ci zaś ktorzy mają oświecenia więcey, aby im dopomagali objaśnieniem ich z nauki Matematycznej. Jako zaś wszystkie kunszta y sztuki przez emulacyą cnotliwą w gorę isć zwykły, tak y nasze Krolestwo znalazłoby w czasie osoby, ktoreby słu-
sznie

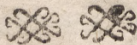
sznie Cudzoziemcy sami naśladować mieli sobie za chwałę. Doskonalenie się codzień większe w tey nieporównaney umiętności odkrywałoby światu, przedziwne cuda mądrości y dowcipu ludzkiego.

Nizeli świat przyszedł do tey wielkości, w iakiey go teraz widzimy, naczynia z drogich kruszczow były nie znaiomą y nie okrzefaną bryłą ziemi, mieszkania, mury, ubiory y pokarmy znajdowały się w nayprościeyszey postaci y ułożeniu, przemysł wszystko wykształcił, staranność przydała blasku, piękności, y szacunku. Ktoż będzie mówił, że ta zabawa szpeci Szlachcica? y owszem widzi się bydź rzeczą flusznieyszą, aby tylko ludziom krwi y urodzenia zacnego pozwolona była. Jle się znajduie z przemysłu ludzkiego Machin, tyleby mogło bydź nowych

wych rodzajow Rzemieślnikow,
 a co więcey, ile nawet części w ka-
 żdey sztuce, iako się dzieie w An-
 gliy względem Zegarkow. A
 daymy to, żeby tylko iedna wy-
 łączona była dla Szlachty, pytam
 się czyliby stan który mógł na to
 narzekać?

Liczba pracowitych Mieszkań-
 cow podobnoby daleko bardziej
 ubogaciła wie y Miasta nasze,
 niżeli teraz, kiedy na nie wszy-
 stkie ciężary podatkow Narod-
 wych zwalone.

*Reszta w następującym Mo-
 nitorze.*

w WARSZAWIE

w Drukarni Mitzlerowskiej

Za pozwoleniem Starszych.

